

Simulovaná konferencia - zist'ovanie miery ekvivalencie pri simultánnom tlmočení

ALEXANDRA LENZI KUČMOVÁ
(Bratislava)

A SIMULATED CONFERENCE: FINDING EQUIVALENCE IN SIMULTANEOUS INTERPRETING

The study analyses various simultaneous interpreting issues within the Italian and Slovak frameworks and underlines the influences of different types of interpreted texts, situational contexts, and communication acts on the interpreter and the output of his work. The author also examines the influence of culture and cultural awareness on the interpreting performance. It was confirmed that texts that have excessive redundancy and deal with topics known to the interpreter allow him or her to use suitable strategies. Finally, a rhetorical style which is characteristic for the Italian language and culture is very difficult to be maintained in Slovak interpreted texts.

KEYWORDS: model conference, simultaneous interpreting, error, Slovak language, Italian language

KEŤOVÉ SLOVÁ: modelová konferencia, simultánne tlmočenie, chyba, slovenčina, taliančina

ÚVOD

Vo svete sa čoraz častejšie objavujú tendencie nahliadať na tlmočenie a analyzovať ho ako komplexný proces v celistvosti, a nie prostredníctvom hodnotenia jeho čiastkových aspektov. Rozhodli sme preto preskúmať v laboratórnych podmienkach na Filozofickej fakulte UK v Bratislave variety talianskeho jazyka používaného na medzinárodných rokovaniach a zhromaždeniach,¹ konkrétne v móde simultánneho tlmočenia v rámci simulovanej (modelovej) konferencie.²

Výskum sme realizovali so študentmi 4. a 5. ročníka odboru prekladateľstvo a tlmočníctvo, študujúcich jazykovú kombináciu anglický jazyk – taliansky jazyk. V rámci tlmočnických cvičení z talianskeho do slovenského jazyka boli poslucháči systematicky (v priebehu jedného semestra) podrobovaní príprave a tlmočeniu publicistických textov zameraných:³

- a) všeobecne na aktuálne medzinárodné dianie;
- b) konkrétne na problematiku opakujúceho sa environmentálneho, zdravotníckeho a potravinárskeho fenoménu tzv. aviárnej chrípky.⁴

Zdrojové texty použité na nácvik tlmočenia v prípravnej fáze (pred „konferenciou“) vychádzali z publicistického štýlu, ktorý sa v mnohom podobá reálnym politickým prejavom, pretože je variabilný, dynamický, monologický, jeho adresátom je verejnosť, často býva publiku sprostredkovaný masovokomunikačnými prostriedkami, týka sa aktuálnych spoločenských tém a okrem informačnej funkcie je jeho hlavným cieľom ovplyvňovanie verejnej mienky. Mnoho publicistických textov plní tak manipulatívnu a akvizičnú funkciu, pričom apelujú na podprahové mechanizmy ľudskej psychiky.

¹ V tejto súvislosti pozri aj *Princíp viacjazyčnosti v európskych inštitúciách a jeho aplikácia v praxi* (MOYŠOVÁ – ŠTUBŇA, 2017).

² Podobný projekt modelovej konferencie, avšak z pohľadu ruského jazyka, opisujú v učebnom texte *Simultánne tlmočenie 1 – 2. Cvičenia pre začiatočníkov* autori Mikuláš – Danišková (2017).

³ Úplné znenie textov označených ako Prilohy A – G pozri v *Sociolingvistické aspekty tlmočenia v taliansko-slovenskom kontexte* (KUČMOVÁ, 2012: 144-160).

⁴ Pozri aj *The concept of hybrid texts* (NIKOLAJOVÁ-KUPFERSCHMIDTOVÁ, 2015).

PROJEKT MODELOVEJ KONFERENCIE

Pod vplyvom vyspelých technológií a najnovších vedeckých poznatkov prechádzajú v súčasnosti všetky verejné (vrátane zahraničnej služby – tradičná aj hospodárska diplomacia) aj súkromné inštitúcie významnou reštrukturalizáciou z obsahového, technického aj technologického hľadiska. Pri komunikácii v rámci danej inštitúcie, ale aj navonok (obchodní partneri, štátne orgány, styk s verejnosťou a pod.) závisí úspešnosť dosiahnutia komunikačného zámeru v značnej miere od komunikačných zručností komunikanta, či skôr od súhrnu jeho profesionálnych vedomostí a vyjadrovacích schopností. Napr. v prípade diplomatickej misie musí byť moderný diplomat schopný „presne, jasne a najmä rýchlo formulovať odporúčania pre stanovisko a postup jeho krajiny k danej otázke – na základe dôkladnej znalosti problematiky, vybudovanej siete kontaktov a informačných zdrojov“ (PEŠKO, 2010: 21). Z uvedených dôvodov bola príprava na negociácie zaradená aj do učebných osnov niektorých vzdelávacích inštitúcií špecializujúcich sa na výučbu tlmočenia a prekladu.

Obsahová, organizačná a protokolárna príprava podobného podujatia je zvyčajne v plnej kompetencii študentov, avšak pod odborným dohľadom pedagógov. V záujme maximálnej simulácie autentického prostredia je účasť na konferencii často ponúkaná aj poslucháčom a pedagógom v odbore tlmočníctvo – prekladateľstvo pochádzajúcim z iných slovenských fakúlt a univerzít.

Doba trvania projektu modelovej konferencie zvyčajne zodpovedá jednému akademickému semestru, čiže približne 12-13 týždňov. Samotná príprava na projekt sa však začína už na konci predchádzajúceho semestra, keď sa budúci participanti konferencie oboznamujú s jej obsahovou a organizačnou štruktúrou.

Členovia *organizačného tímu* konferencie zodpovedajú za organizačnú a protokolárnu stránku podujatia. Náplňou ich práce je logistika, catering, zabezpečenie priestorov konferencie, pozvanie hostí, komunikácia s partnermi, dodávateľmi, IT špecialistami a pod. Členovia tzv. *analytického tímu* sú zasa zodpovední za obsahovú stránku. V ich prípade ide hlavne o osvojenie si pracovnej náplne

analytikov, žurnalistov, pracovníkov zahraničnej služby pripravujúcich podklady a analýzy.⁵

Téma konferencie by mala odrážať aktuálne spoločenské, politické alebo ekonomické dianie (domáce alebo svetové). Odporúča sa zvoliť ju tak, aby odrážala požiadavky (a schopnosti) čo najvyššieho počtu možných participantov.

Tzv. draft je základným nástrojom modelovej konferencie, na základe ktorého sa začína negociácia medzi jednotlivými účastníkmi konferencie. Určuje základné postoje hostiteľa k téme podujatia a tiež smer, ktorým by sa rokovanie malo uberať. Úlohou participantov (študentov) je zaujať k draftu adekvátne stanovisko na základe reálnych pozícií inštitúcie, ktorú v simulácii reprezentujú. Rokovania v tejto (prípravnej) fáze prebiehajú osobne alebo online. „Analytický tím zhromaždí reakcie všetkých účastníkov, vyhodnotí ich a vypracuje následné dokumenty“ (Rusiňák, 2010: 46). Záverečné kolo rokovaní (zvyčajne v trvaní dvoch dní) prebieha za osobnej prítomnosti účastníkov. *Hostiteľ* konferencie (zastúpený väčším počtom študentov) naň prináša záverečnú verziu draftu, ku ktorej sa však participant ešte nevyjadřili, čiže vzniká dostatočne široký a tematicky neuzatvorený priestor pre rokovania.

Jazyk rokovaní závisí od rozhodnutia študentov a ich rečových kompetencií. Zvyčajne je ním slovenčina a angličtina.

Výstupom konferencie (z pohľadu študentov EU) je simulovaná zmluva, memorandum, deklarácia, prísľub spolupráce a pod. Najdôležitejším výstupom sú však získané skúsenosti a kontakty.

VÝUČBA TERMINOLÓGIE A METODOLÓGIA EXPERIMENTU

V jazykovej a odbornej príprave poslucháčov – predchádzajúcej vlastnej modelovej konferencii – sme aplikovali nasledovné didaktické princípy:

⁵ Spracované podľa praktického negociačného manuálu s názvom *Modelová konferencia* (RUSIŇÁK a kol., 2010: 42).

- **socio-terminologický**, ktorý osobitne zohľadňuje sociálnu úlohu účastníkov v danej komunikačnej situácii. Tento prístup sme uplatnili predovšetkým z dôvodu rozmanitých rolí, ktoré jednotliví participanti v priebehu modelovej konferencie na seba preberajú;
- **textuálno-terminologický**, ktorý kladie dôraz na kontextualizáciu používaných lexikálnych jednotiek a prihliada na rôzne typológie odborných textov (rovnaký termín môže byť v závislosti od kontextu transponovaný do cieľového jazyka odlišne);
- **socio-kognitívny prístup** sa sústreďuje na odbornú slovnú zásobu ako na organizovaný systém poznatkov súvisiacich so skúsenosťami z reálneho sveta;
- **komunikačná teória**, ktorá zohľadňuje najmä komunikačný zámer plánovaného podujatia (sprostredkovanie faktických informácií).

Témou simulovanej konferencie bola vtáčia chrípka, keďže v danom období išlo o mimoriadne aktuálnu problematiku, ktorá sa stala predmetom diskusií nielen odbornej verejnosti na celom svete, ale pochopiteľne, aj predmetom záujmu médií, čo malo bezprostredný dopad na bežného konzumenta, a tiež ľudí pracujúcich v poľnohospodárskej výrobe. Tému bol venovaný skutočne rozsiahly priestor tak v tlačенých, ako aj elektronických médiách, čo nám umožnilo zozbierať relevantný materiál k príprave konferencie. Problematiku bolo možné analyzovať z viacerých hľadísk, s použitím odborného až vedeckého, populárno-náučného, ale najmä najdostupnejšieho – publicistického štýlu. Z novinových článkov vo všetkých troch sledovaných jazykoch (slovenčina, taliančina, angličtina) sme čerpali aj odbornú terminológiu.

V prípravnej fáze sme požiadali o spoluprácu pedagógov vyučujúcich tlmočenie v uvedenej jazykovej kombinácii odboru OPT a požiadali sme ich, aby študentom poskytli nami pripravený materiál približne dva-tri týždne pred uskutočnením simulovanej konferencie, resp. aby ich uviedli do problematiky v danom jazyku a na dané podujatie pripravili. Oslovených pedagógov sme následne požiadali o osobnú účasť na simulovanej konferencii s vopred stanoveným programom – v úlohe zahraničných pozorovateľov s označeným pôvodom a funkciou. Úlohy rečníkov sa zhostili

pozvaní hostia, rodení hovorcovia – tiež s presne vymedzenou funkciou a pôvodom.

Študenti 4. a 5. ročníka odboru tlmočenia v celkovom počte osem boli rozdelení do štyroch tlmočnických kabín po dvoch, podľa jednotlivých jazykových kombinácií v smere taliančina → slovenčina, slovenčina → angličtina, angličtina → slovenčina, slovenčina → taliančina. Do materinského jazyka tlmočila vždy len jedna kabína v závislosti od toho, či rečník používal taliansky alebo anglický jazyk.

V záujme sprostredkovania prebiehajúcej komunikácie všetkým účastníkom simulovanej konferencie, t. j. tlmočenia v plnom režime, bola pri zahraničnom rečníkovi vždy jedna kabína závislá od kolegov tlmočiacich do slovenčiny – v rámci modality retour preberala od nich zvukový signál. Od výkonu pivotnej kabíny sa teda odvíjal obsah tlmočenia zvyšných dvoch kabín. Naopak, keď rečník hovoril v rodnom jazyku tlmočníkov, tlmočilo sa v dvoch kabínach súčasne v smere slovenčina → angličtina a slovenčina → taliančina.

Komunikačná i tlmočnická situácia sa nám aj z hľadiska programu javila dostatočne komplexná, keďže cieľom simulovanej konferencie bolo vystaviť budúcich tlmočníkov takmer reálnej pracovnej situácii, v akej sa v bežnej tlmočnickej praxi môžu ocitnúť, a teda si vyžadovala náležitú prípravu a profesionálny prístup.⁶

V rámci našej modelovej konferencie sme pozornosť venovali predovšetkým tlmočeniu z talianskeho jazyka do slovenského jazyka. V priebehu jedného semestra sme študentov podrobovali tlmočeniu modelových publicistických aj príležitostných textov a skúmali sme vplyv lexiky, morfológie, syntaxe, štylistiky i sociolingvistických prvkov – v súlade s Berrutovou (1993) kategorizáciou prejavov talianskych rečníkov – na porozumenie a produkciu translátu v rodnom jazyku, čiže v slovenčine.⁷ Našou snahou bolo identifikovať najčastejšie kategórie problémov v jazykovej kombinácii taliančina – slovenčina, s prihliadnutím na sociolingvistické aspekty.

⁶ Pozri aj *Modelová konferencia – praktický negociačný manuál* (RUSIŇÁK a kol., 2010).

⁷ Pozri aj *Kontakt ako konflikt: Preklad dokumentov Rady EÚ* (NIKOLAJOVÁ-KUPFERSCHMIDTOVÁ, 2012).

ANALÝZA ZISTENÍ

Prvý použitý text (Príloha A, KUČMOVÁ, 2012) podával aktuálne fakty a javy spoločenského a hospodárskeho diania v Taliansku i v Európe. Jeho charakteristickými črtami boli pojmovosť a zážitkovosť, no predovšetkým prítomnosť autorského názoru na komunikovanú skutočnosť. V tomto prípade plnil publicistický text primárne informačnú funkciu. Jeho hlavnou črtou bola orálnosť: individuálny rečník produkoval verbalizovaný text v kontextovo situovanej, simulovanej verejnej komunikácii pre kolektívneho adresáta, a osobitý výber ako aj usporiadanie jazykových prostriedkov podčiarkujú charakter danej situácie.

Východiskový taliansky text sa vyznačoval redundanciou slovíes s odkazom na predchádzajúcu informáciu, napríklad: *avrete notato, come ha già detto la signora, come è già stato rilevato, stavo dicendo...* Obsahoval viacero výplnkových výrazov ako: *diciamo così, per quanto ne sappiamo, sinceramente, naturalmente, per intenderci*. Redundancia sa uplatnila aj v použití upresňujúcich výrazov s rovnakým významom: *dell'aspetto molto importante di questo problema della diffusione delle informazioni sull'influenza aviaria, le precauzioni principali, diciamo così, le cautele cigni, uccelli migratori, questi volatili liberi in natura la propagazione e la diffusione della malattia non vanno considerati come fatti trascurabili, cui non bisogna prestare attenzione*, ako aj v použití prísloviiek a prídavných mien, ktoré umožnili tlmočníkovi uplatniť stratégiu funkčného skracovania bez zmeny významu výpovede. Pri použití tejto techniky si však nejednen študent pomáhal opakovaným, štylisticky rušivým výrazom *takže*, ktorý sa v talianskom texte neobjavil:

<p><i>Diciamo così che nella dimensione estensiva per gli allevamenti dei polli con condizioni ben poco salutari per questi animali, si può molto più facilmente verificare lo stato ideale per la creazione e diffusione di questa infezione.</i></p>	<p><u><i>Takže</i></u> pri veľkochove hydiny, ktorá sa chová na tisícky, môže nastať stav, ktorý je veľmi nebezpečný pre rozšírenie tejto nákazy.</p>
--	---

<p>Prima di concludere faccio una piccola riflessione, le paure provocate dal virus H5N1 sono <i>probabilmente giustificabili, poiché</i> nel passato abbiamo notato dei casi <i>dell'aviaria in Italia e in Francia e</i> non vanno considerati come fatti trascurabili, cui non bisogna <i>prestare attenzione, perché possano</i> generare paure collettive anche se non sempre giustificate. Vi ringrazio.</p>	<p><i>Predtým ako uzavriem túto tému, musím poznamenať, že obavy vyvolané v súvislosti s vírusom H5N1 sú zrejme oprávnené, pretože, ako vieme, v minulosti boli zaznamenané prípady, kedy bola vtáčia chrípka zistená v Taliansku aj vo Francúzsku a tieto prípady nemôžeme považovať za zanedbateľné. Takže treba im venovať pozornosť. Takže ďakujeme Vám za pozornosť.</i></p>
--	---

Všimli sme si najmä neschopnosť študentov odpútať sa od talianskej syntaxe, ktorej „kopírovanie“ v slovenčine vytváralo ťažko zrozumiteľný text s nadmerným výskytom pasívnych slovesných konštrukcií a zbytočným opakovaním rovnakých slov:

<p><i>Come avevo già detto, un altro provvedimento adottato in Italia riguardava i consumatori italiani che sono stati avvertiti ed hanno ricevuto le spiegazioni sulla possibilità, esclusivamente teoretica, di trasferimento del virus H5N1 dai volatili all'uomo che potrebbe verificarsi esclusivamente nelle condizioni particolarmente disagiate. E per quanto riguarda il rispetto delle norme d'igiene, tra vari animali è stata fatta una grande campagna informativa spiegando che il rischio del contagio dall'animale all'uomo non è così facile.</i></p>	<p><i>Ako som už predtým povedal, druhé opatrenie, ktoré bolo prijaté, bolo, že talianski konzumenti boli varovaní a bolo im vysvetlené, že možnosť prenosu vírusu z vtákov na človeka existuje, je však iba teoretická možnosť tohto prenosu a môže nastať iba v podmienkach, ktoré sú obzvlášť zlé a extrémne, pokiaľ ide o dodržiavanie hygieny a podobne.</i></p>
<p>Le precauzioni principali, diciamo <i>così, le cautele che sono state</i> adottate dal Ministero</p>	<p><i>Najhlavnejšími opatreniami, ktoré boli prijaté</i> ministerstvom (namiesto: <i>ktoré ministerstvo prijalo</i>)</p>
<p>i 21 cigni che sono stati trovati in</p>	<p><i>ktoré boli nájdené</i> v Taliansku</p>

Italia contagiati dal virus H5N1	s vírusom H5N1 (namiesto: ktoré sa našli)
Prima di concludere faccio una piccola riflessione, le paure provocate dal virus H5N1 sono probabilmente giustificabili	Predtým ako uzavriem túto tému obavy, ktoré <u>boli vyvolané</u> kvôli vírusu H5N1, sú asi oprávnené (namiesto: skôr ako uzavriem túto tému, chcem povedať, že obavy, ktoré vyvolal vírus/vyvolané vírusom)

Interferencia talianskych pasív sa prenášala do slovenského tlmočeného textu dokonca aj tam, kde je v taliančine použitá aktívna slovesná forma:

nel passato abbiamo notato dei casi dell'aviaria in Italia e in Francia e non vanno considerati come fatti trascurabili	v minulosti <u>boli už zaznamenané</u> prípady v Taliansku aj vo Francúzsku a tieto nemôžeme považovať za zanedbateľné
la situazione si è assestata	situácia <u>bola ustálená</u> (namiesto: situácia sa ustálila)
la depressione dei prezzi della carne di pollo non è avvenuta	ceny v Taliansku <u>neboli pozmenené</u>

V slovenčine je často zbytočné použiť ukazovacie zámeno na mieste talianskeho určitého člena za účelom zdôraznenia:

E per quanto riguarda il rispetto delle norme d'igiene, tra vari animali è stata fatta una grande campagna informativa spiegando che il rischio del contagio dall'animale all'uomo non è così facile. Questa grande campagna informativa spiegava anche possibili rischi economici che la crisi potrebbe comportare per il settore dell'igiene in Italia.	Takže nie je <u>tá, ten</u> prenos nie je až taký jednoduchý z vtákov na človeka. <u>Táto</u> veľká informačná kampaň vysvetľuje aj možné ekonomické riziká, pokiaľ ide o vymanenie sa z <u>tej</u> ťažkej krízy, pokiaľ ide o priemysel v oblasti hygieny v Taliansku.
dall'associazione Bird Lives	<u>tejto</u> organizácie Bird Life
l'influenza aviaria	<u>táto</u> vtáčia chrípka

Ukazovacie zámeno toto bolo ďalej nevhodne použité na začiatku vety, keď sa neodvolávalo na predchádzajúcu informáciu; informácia o odškodnení prichádza totiž až na konci vety. Študent-tlmočník ho volil v rámci stratégie nápravy po obsahovo nenáležitej vynechávke:

<p>Soprattutto in riferimento al provvedimento di risarcire i colpiti, che finora non è stato approvato dal Parlamento italiano, ma si regola in base alla concorrenza nell'ambito dell'Unione Europea e bisogna dire che praticamente sono i cittadini ad aiutare il settore privato. In pratica gli allevamenti non sono stati risarciti dallo Stato.</p>	<p><u>Toto</u> opatrenie však nebolo dodnes prijaté talianskym parlamentom, ale stále sa orientuje podľa konkurencie v Európskej únii, takže verejnosť napomáha súkromnému sektoru, ale chovy neboli odškodnené štátom.</p>
---	---

V tlmočenom texte sa v dôsledku nedostatočného odstupu od rečníka objavili aj chybné syntaktické konštrukcie, ktoré sa prejavili ako nedostatok koherencie a syntakticky nesprávne členenie vety:

<p>Come abbiamo sentito dall'illustre collega inglese il rischio del contagio tra l'animale e l'uomo non è ancora così alto, in quanto le persone infettate dall'influenza aviaria in tutto il mondo sono sinceramente poche.</p>	<p>Ako sme už počuli od anglického odborníka riziko nákazy medzi vtákmi a človekom ešte nie je až také vysoké, pretože ľudia nakazení vtáčou chrípkou v celom svete, tých prípadov nebolo ešte až tak veľa.</p>
<p>In particolare in Puglia, dove abbiamo notato i primi casi dei volatili morti, ma anche in altre aree si è assistito al calo della richiesta del pollame dell'80 %.</p>	<p>V niektorých oblastiach, hlavne v Púlii, kde sa zaznamenali prvé prípady mŕtvych vtákov, takže v niektorých oblastiach sa zaznamenal pokles aj o 80 %. (Správne: Najmä v Apúlii, kde sme zaznamenali prvé prípady mŕtvych vtákov, ale aj v iných oblastiach klesol dopyt hydiny o 80 %.)</p>

Vyskytla sa tiež tendencia členiť dlhé talianske súvetia na samostatné vety, no táto stratégia nie je vždy optimálna či už z hľadiska formálnej koherencie alebo významovej kohézie:

<p>I media sono stati accusati di aver esageratamente drammatizzato il rischio del contagio. E il consumatore italiano ha smesso di acquistare la carne di pollo mettendo in grave difficoltà gli allevatori italiani che sono circa 4000, dislocati in tutta la penisola, molti allevatori italiani, ai quali sono collegati in vario modo vari lavoratori, dicono che sono a rischio 40 mila posti di lavoro.</p>	<p><i>Média boli obvinené, že zveličovali a príliš zdramatizovali riziko nákazy človeka a to vyvolalo situáciu, v ktorej ľudia v Taliansku prestali nakupovať mäso z hydiny. A to samozrejme vyústilo do kritickej situácie pokiaľ ide o chovateľov hydiny v Taliansku, ktorých je asi 4 000. A ľudí zamestnaných v tejto oblasti je asi 40 000, takže nie je to zanedbateľné číslo.</i></p>
---	--

Vedľajšie vety prívlastkové sa v takýchto prípadoch javia v slovenskom tlmočenom texte ako redundantné (dodatočné) explanácie či upresnenia:

<p><i>Ciò ha mitigato i danni economici.</i></p>	<p><i>Zmiernilo to ekonomické škody, ktoré nastali.</i></p>
<p>Comprensibilmente la stampa, e tutti i media, hanno grandi responsabilità, perchè hanno creato un allarme globale, in cui le informazioni che hanno dato erano molto apocalittiche.</p>	<p><i>Informácie, ktoré som Vám povedal boli dosť znepokojujúce, takže budeme sa snažiť vám vysvetliť, že riziko nákazy človeka alebo možnosť, že vznikne pandémia je dosť obmedzená. Aspoň takto to tvrdia organizácie, ktoré sú v tomto smere dôležité. Najmä Ministerstvo zdravotníctva Talianskej republiky.</i></p>

Je zaujímavé, že ako problematické sa v texte ukázali predložkové konštrukcie (v zmysle použitého nesprávneho gramatického tvaru). Aj ich význam bol často transponovaný nesprávne:

<i>l'influenza aviaria può trasmettersi attraverso gli uccelli migratori</i>	<i>vtáčia chrípka sa môže prenášať pomocou vtákov (správne: vtáčiu chrípku môžu prenášať sťahovavé vtáky)</i>
<i>tramite le vie commerciali di trasporto del pollame</i>	<i>pomocou komerčných trás alebo prenosov dopravy hydiny (správne: cez obchodné cesty, kadiaľ sa hydina prepravuje)</i>

Doslovne (ako kalky) tlmočili naši budúci tlmočníci aj genitívne nominálne syntagmy:

<i>la carne di pollo</i>	<i>mäso z hydiny (kuracie mäso)</i>
<i>vie di trasporto del pollame</i>	<i>ťahy transportu hydiny (cesty, kadiaľ sa hydina prepravuje)</i>

Z lexikálneho hľadiska bolo vzhľadom na kontext nesprávne pretlmočené kľúčové slovo východiskového textu *diffusione della malattia* ako *rozšírenie* (namiesto: *šírenie choroby*), ktorému v taliančine predchádza redundantné synonymum *propagazione*, ktoré tlmočník anticipoval ako *nákazu*.

Sémanticky nesprávne sa v cieľovom texte objavilo aj slovo *commercio* ako *priemysel* a nie ako *obchod*, a tiež sloveso v syntagme *la malattia si trasmette* ako *choroba sa rozširuje*, namiesto správneho *choroba sa prenáša*.

V niektorých častiach prejavu sa tlmočník – azda v snahe štylisticky zjemniť dopad závažnosti situácie opisovanej rečníkom – uchýlil k zámene zloženého minulého času slovesa *ha creato* kondicionálom *môže spôsobiť*, *môže vyvolať* a prisúdil tak popisovaným skutočnostiam význam pravdepodobnosti:

<i>Avrete notato, come ha già detto la signora che ha introdotto l'argomento, l'influenza aviaria ha creato paure collettive, grosse conseguenze per quanto riguarda l'allevamento del pollame, dei</i>	<i>Ako už bolo povedané, táto chrípka môže spôsobiť rôzne obavy a problémy, môže vyvolať samozrejme aj veľké problémy v oblasti ekonomiky. Hlavne ide o chov hydiny vo všeobecnosti, tam sa zaraďujú</i>
---	--

tacchini, e di tutto quello che va sotto il nome di carne bianca.	samozrejme aj moriaky a <i>ostatná</i> hydina.
---	--

Na miestach, kde rečník rozvinul vedľajšou vetou enumeráciu, študenti tlmočenia uplatňovali vcelku funkčne stratégiu zovšeobecnenia:

<i>dall'Asia, dalla Russia, Kazachistan e altri Paesi notoriamente con regole sanitarie minori rispetto all'Unione Europea</i>	<i>z ázijského sveta a</i> takisto aj z Ruska, Kazachstanu a <i>podobných oblastí</i> .
--	---

Ďalší nácvikový text (Príloha C, KUČMOVÁ, 2012) študenti tlmočili z nahrávky a pôvodne odznel z úst rečníka vystupujúceho na kondičných kurzoch tlmočenia pre profesionálnych tlmočníkov organizovaných *Jednotou tlmočníkov a prekladateľov* v Prahe. Prednášateľ ho vytvoril pre kolektívneho adresáta a jeho cieľom bolo podať informáciu o meniacom sa podnebí, o klimatických podmienkach v Európe a o ich vplyve na život a prácu človeka.

Hovorový charakter tohto textu sa prejavil v častom formulovaní myšlienok v prvej osobe plurálu alebo použitím neosobnej slovesnej formy v tretej osobe singuláru (parleremo, quello che ognuno di noi vede, ognuno ha sperimentato, non possiamo avere dati certi, vediamo alcuni esempi) a tiež v lexikálnej redundancii (parleremo ora di temperature, di clima, di clima che sta cambiando, quello che ognuno di noi vede con i propri occhi e che sperimenta sulla propria pelle, *Finlandia è la sede, la casa* di Babbo Natale) alebo v použití výplnkových výrazov (e quindi, ovviamente, senza dubbio, addirittura, non so se conoscete). Vypustenie týchto markerov textovej koherencie často spôsobuje v slovenčine stratu rétorického účinku. Rečnícky charakter výpovede podčiarkli aj ďalšie prvky originálneho textu, napr. hyperbolické vyjadrenia a klišé, ktoré sa však v cieľovom texte neobjavili v plnom rozsahu:

<i>la più calda stagione autunnale da quando Cristoforo Colombo ha scoperto l'America. E forse ancora da prima</i>	<i>najteplejšia jeseň od čias Krištofa Kolomba</i>
--	--

Afferma, affermano esponenti di questo istituto austriaco che secondo i dati in possesso, la regione delle Alpi sta diciamo <i>trascorrendo il più, il più caldo</i> autunno da milletrecento anni a questa parte.	<i>Predstavitelia tohto inštitútu tvrdia, že podľa údajov, ktoré získali, alpské územie, prechádza najteplejším obdobím.</i>
--	--

V rámci ekonómie vyjadrovania sa však vo výslednom texte objavilo aj ich účelné skracovanie so zachovaním zmyslu výpovede:

le statistiche confermano quello che ognuno di noi vede con i propri occhi e che sperimenta sulla propria pelle	<i>štatistika potvrdzuje to, čo všetci z nás vidia na vlastné oči</i>
---	---

Zo syntaktického hľadiska sme pozorovali vplyv a interferenciu vzťažného zámene che vo formulovaní neprirodených syntagiem a vetných konštrukcií v slovenčine:

Parleremo di clima che sta cambiando e d'inverno che sembra non arrivare mai	<i>Budeme hovoriť o klíme, ktorá sa mení a o zime, ktorá ani nepríde (o meniacej sa klíme, o meniacom sa podnebí, o meniacich sa klimatických podmienkach) (a o zime, ktorá akoby nechcela prísť, ktorá akosi neprichádza)</i>
L'autunno infatti, che abbia, che è da poco finito è stato quasi anomalo.	<i>Jeseň, ktorá sa skončila, bola skutočne anomálna (správne nedávna, resp. ostatná jeseň)</i>
Un altro andamento, un altro elemento che conferma questo andamento senza dubbio anomalo ci giunge da un istituto meteorologico austriaco che si è concentrato soprattutto sull'analisi delle temperature alpine.	<i>Ďalším javom, ktorý potvrdzuje tento vývoj, ktorý je bezpochyby abnormálny, je údaj, ktorý prišiel z meteorologického ústavu v Rakúsku a sústreďuje sa predovšetkým na analýzu teplôt nameraných v Alpách.</i>

Syntakticky nesprávne alebo nevhodne formulovaná veta mala vo výslednom texte neraz za následok aj obsahové odchýlky či iné nepresnosti – v horeuvedenom príklade tlmočník zmenil vedľajšiu vetu prívlastkovú v podrad'ovacom súvetí na druhú vetu v prirad'ovacom súvetí prostredníctvom spojky a, pretože nepochopil, že na analýzu teplôt v Alpách sa sústreďoval metrologický ústav a nie údaj, ako to vyznelo v pretlmočenom texte.

Neosobné slovesné tvary a časté talianske pasívne slovesné formy sa objavili aj v slovenskom cieľovom texte:

E ognuno per intero ha sperimentato la più calda stagione autunnale	<i>bola zaznamenaná najteplejšia jeseň (Zažili sme najteplejšiu jeseň)</i>
Questi dati ci provengono da un istituto speciale della NASA e sono stati poi elaborati in Università tecnica di Monaco in Germania. parte.	<i>Ide teda o veľmi dôležité údaje, ktoré sú poskytované špeciálnym inštitútom NASA a boli spracované na technickej univerzite v Mníchove, v Nemecku. (údaje pochádzajú z...)</i>

Tlmočnická stratégia zovšeobecňovania sa uplatnila pri zachovaní významu v tých častiach textu, kde rečník vymenovával toponymá:

ha considerato un'area che va dalla Valle del Reno ad Ovest fino a Budapest in Ungheria ad est, e la Toscana a sud e Nuremberg in Germania a nord.	<i>hodnotili oblasť, ktorá zahŕňa západnú časť Rýnskeho údolia až po Budapešť, ďalej hodnotili Toskánsko a Nemecko.</i>
--	---

Pri termínoch označujúcich realie tlmočník volil stratégiu naturalizácie výrazu, prispôbil terminológiu domácemu prostrediu:

la sede, la casa di Babbo Natale	<i>i <u>tam, kde, povedzme žije Ježiško, či Santa Claus</u></i>
----------------------------------	---

Vynechávky v dôsledku neporozumenia talianskej lexiky⁸ mali za následok nezrozumiteľný translát:

⁸ Pozri aj Lessicologia e semantica della lingua italiana (ŠAVELOVÁ, 2014).

Non so se conoscete Rovaniemi in Finlandia è la sede, la casa di Babbo Natale, e la cosa strana che non c'è neppure la neve per le slitte, tutte le gare di coppa del mondo, le gare di sci ovviamente sono state annullate	<i>I tam, kde, povedzme žije Ježiško, či Santa Claus, nenájdeme ani stopu po snehu. Mnoho lyžiarskych zájazdov bolo zrušených.</i>
Per risalire alle temperature che risalgono ad oltre settecento anni da oggi questo ricercatore ha utilizzato i dati provenienti da dalle piante, dagli anelli delle piante oppure da, da quei pezzi di ghiaccio che vengono definiti carote di ghiaccio semplicemente per la forma, che vengono estratte nelle Alpi e dai valori della temperatura, da quando questi sono stati raccolti.	<i>Od uplynulých rokov teploty stále rastú, čo je spôsobené určitými nerastmi.</i>

V dôsledku vynechávok a s cieľom zachovania kontinuity vyjadrovania sa v tlmočenom texte prejavila aj tendencia spájať vety, ktoré boli v taliančine samostatné.

Problematická lexika mala v niektorých prípadoch za následok stratégiu kalkového prekladu na úkor formálnej stránky textu v slovenčine:

i dati dicono che	<i>nám hovoria (poukazujú na, svedčia o)</i>
un altro <u>elemento</u> ci <u>giunge</u> da un istituto meteorologico	<i><u>údaj, ktorý prišiel z meteorologického ústavu</u></i>

Pri uvádzaní číselných údajov v spojení s mesiacmi v roku tlmočník zvolil stratégiu zovšeobecňovania výrazu na úkor presnosti:

Mosca ha visto la temperatura più alta da quando vengono raccolti i	<i>Na začiatku decembra v Moskve bolo nameraných najviac stupňov Celzia</i>
---	---

<p>dati ovvero dal <u>1879</u>. Infatti, la temperatura a <i>Mosca non è mai</i> scesa sotto i 5 gradi sotto zero, quando invece di solito in questo periodo scende al di sotto di 10 gradi. Sempre parlo di 10 gradi sotto zero. Ma al di là di questi valori, di aree più o meno particolari, i primi dati climatologici riassuntivi dicono che le temperature medie di <u>settembre – ottobre</u> dell'intero vecchio continente <u>si sono aggirate mediamente intorno all'11 gradi il che rappresenta circa quasi 2 gradi centigradi con precisione 1,8 gradi centigradi sopra la media degli ultimi cinquecento anni.</u> <u>Novembre</u> invece ha segnato addirittura una temperatura media di due gradi e mezzo sopra la media. <i>E ciò significa che l'autunno, quest'autunno che è appena finito verrà considerato più caldo ancora di quello del 1772 del 1938 e del 2000 che erano stimati fino ad oggi i più caldi in assoluto.</i></p>	<p>od roku <u>1970</u>. <i>V skutočnosti teplota v Moskve neklesla pod päť stupňov. Hovoríme samozrejme o stupňoch pod nulou. Okrem tých údajov, prvé súhrnné informácie z oblasti klímy nám hovoria, že <u>na jeseň, v zime</u> v Európe sa teploty pohybovali okolo <u>15 stupňov, čo je asi 2 stupne nad normálom v posledných 100 rokov.</u> <u>V januári</u> naopak došlo k výskytu priemernej teploty 2,5 stupňa nad priemerom. To znamená, že jeseň tohto roku, ktorá sa práve skončila, bola teplejšia než jeseň z roku <u>1776, 1938 a 2000, ktoré boli najteplejšími jeseňami v absolútnom súhrne.</u></i></p>
--	--

V ďalšej fáze sme pracovali s „príležitostnými“ textami, ktoré preukazovali viaceré špecifiká a boli určené na vyslovene ústny prednes. Prvé dva z nich mali skôr politický charakter, tretí mal charakter diplomatický. So všetkými prejavmi študenti pracovali v podobe nahrávok v podaní talianskych lektorov tlmočenia.

Prvým z nich (príloha E) bol text talianskeho sociológa a senátora Darka Bratinu, pôvodcom z Gorizie, Friuli Venezia Giulia, zástancu slovinského etnika, ktorý s týmto prejavom vystúpil na pôde talianskeho senátu. V použitej nahrávke text podáva profesor Maurizio Viezzi, odborník na sprievodné tlmočenie a kvalitu tlmočenia zo SSLMIT v Terste.

V politicky ladenom texte senátor vyzýva svojich kolegov v parlamente k podpore demokracie v krajinách bývalej Juhoslávie. Odvoláva sa na reálie daného európskeho regiónu v politickom kontexte Európy a je bohatý aj na vlastné mená. V tomto texte (pri zachovaní jeho formálnej štruktúry – v úvode s otváracími formulkami a poďakovaním v závere) najviac problémov spôsobovala práve lexika „politického jazyka“ prejavujúca sa v obsahových nepresnostiach v cieľovom jazyku:⁹

Signor Presidente, onorevoli colleghi	<i>Vážený pán predseda, vážení kolegovia</i>
Europa Centro-sud	<i>oblasť južnej Európy (stredná a južná Európa)</i>
<i>scontri di civiltà</i>	<i>stret civilizácie (konflikty, ozbrojené konflikty medzi príslušníkmi etnických skupín)</i>
per dirla con Huntington	<i>ako to hovorí Huntington (vlastné meno sa vzťahuje na dohodu)</i>

Nepresnosti sa prejavili v uvádzaní skratiek v slovenčine, v dešifrovaní vlastných názvov, ale aj v nesprávnej interpretácii predložky, čo spôsobilo zmenu významu výpovede:

OSCE	OSBE (OBSE)
gli accordi di Dayton	<i>dohoda, Daytonská dohoda</i>
per riparare <u>errori del passato</u>	<i>a hlavne, aby odstránila <u>chyby v minulosti</u> (napraviť chyby z minulosti)</i>
solo un rigoroso attenersi alle regole fondamentali della <i>democrazia potrà dare delle</i>	<i>iba <u>dodržiavanie demokratických zásad môže zabezpečiť mier a istotu</u> v tomto regióne, čo sú <u>podmienky</u></i>

⁹ V tejto súvislosti pozri *K výrazovým prostriedkom jazyka talianskej politiky, z diachrónno-synchrónneho hľadiska* (PRANDO – ŠUŠA, 2005) a *Il linguaggio della politica: il lessico della politica* (VUČETIĆ, 2004).

risposte valide, capaci di garantire per tutte le popolazioni ivi presenti pace, <u>sicurezza e quindi condizioni di cooperazione e di sviluppo.</u>	<u>pre spoluprácu a vývoj a rozvoj</u>
--	--

Výrazom *sicurezza* a *sviluppo* zodpovedajú v slovenčine v závislosti od kontextu odlišné ekvivalenty. *Sicurezza* v tomto prípade znamenala *bezpečnosť* a nie istota, čo tlmočník správne opravil v nasledujúcej produkcii, a *sviluppo* bolo transponované ako *rozvoj* a nie *vývoj*. V uvedenom príklade však skracovanie, vynechávanie viacnásobných alebo rozvitých vetných členov nenarúšalo význam výpovede.

V častiach, kde tlmočník nezachytil celú výpoveď, sa uplatnilo zovšeobecnenie, ktoré hraničilo s výrazným sémantickým posunom:

<i>È per tale ragione che stiamo seguendo con particolare attenzione e apprensione ciò che oggi succede a Belgrado ed in Serbia, perchè a seconda dell'esito vi saranno comunque significative conseguenze in tutta l'area, paesi limitrofi compresi.</i>	Preto sledujeme pozorne a s <i>obavami</i> , čo sa odohráva v Belehrade, v Srbsku, <u>lebo má to dopad na celú oblasť</u> a na pohraničné oblasti tejto krajiny (<i>ukazovacie zámeno to nahrádza výsledok diania</i>).
---	---

Celkovo sa syntetickejšie vyjadrovanie v cieľovom jazyku prejavilo na úrovni syntaxe, pri spájaní pôvodne samostatných súvetí, a tiež v podobe vynechávok štylisticky nezanedbateľných, ale významovo redundantných výrazov typu *Mi auguro, ci auguriamo*. Napriek tomu, akoby si budúci tlmočníci uvedomovali dôležitosť odkazu rečníka a viackrát ho zdôraznili expanziou výrazu v snahe doplniť to, čo nebolo v origináli explicitne vyjadrené:

<i>in quanto molto si è sbagliato in tutta questa dolorosa vicenda</i>	<i>nakol'ko už sa urobilo veľa chýb, ktoré mali bolestné následky pre túto oblasť</i>
<i>Mi auguro che con un nuovo dialogo tra l'Europa e Belgrado <u>si</u></i>	<i>V tejto fáze nám ostáva iba dúfať, že sa obnoví dialóg medzi Európou a</i>

<u>rigenerino e si diffondano quei valori che garantiscono al tempo stesso il riconoscimento delle identità.</u>	<i>Belehradom, rozšíria sa hodnoty, ktoré by mohli znamenať aj <u>uznanie identity a rovnosti rôznych iných národov</u>.</i>
<i>affinchè l'orientamento democratico <u>prevalga</u></i>	<i>aby demokratické zásady <u>prevládli a zvíťazili</u></i>

Z hľadiska syntaxe sa interferencia talianskeho jazyka uplatnila v tlmočenom texte výrazne na úrovni slovesných konštrukcií:

<i>l'Europa <u>è chiamata</u> ad un impegno</i>	<i>Preto <u>je Európa vyzvaná plniť svoje záväzky</u></i>
<i>Comunque l'Europa <u>non può permettersi troppo a lungo di avere</u> in questa parte del Centro-sud Europa un insostenibile buco nero.</i>	<i>A preto Európa <u>nemôže dovoliť, aby akási čierna diera nad'alej sa udržala</u> v tejto oblasti (Európa si nemôže dovoliť nadtľho neudržateľnú čiernu dieru).</i>
<i><u>esprimo il mio più convinto consenso</u> al testo della risoluzione</i>	<i><u>vyjadrujem súhlas s touto rezolúciou (súhlasím s rezolúciou)</u></i>

Mnohé nominálne spojenia v taliančine boli do slovenčiny tlmočené ako slovesné:

<i><u>contesto a sua volta estremamente variegato in termini</u> etnici, linguistici, religiosi a naturalmente politici</i>	<i><u>oblasti, kde je nesmierne, ktorá je nesmierne pestrá, čo sa týka etník, jazykov i náboženstiev a predovšetkým politik</u></i>
<i>un messaggio importante da parte della nostra Assemblea, ma spero che sia anche <u>un messaggio di aiuto</u></i>	<i><u>obnáša dôležitý odkaz tohto zhromaždenia, aby sme pomohli</u></i>

Cieľový text obsahoval tiež formálne nedostatky, keď tlmočník hľadal vhodnejší výraz, aby sa vyjadril: *skôr centrom, bude skôr centrom, čo sa týka, mám na mysli hlavne oblasť, kde je nevyhnutnejšie, naliehavejšie*. Naopak o znalosti jazyka svedčí schopnosť budúcich tlmočníkov uplatňovať stratégie preformulovania vo vetách typu:

non possiamo che augurarci	<i>nám zostáva iba dúfať</i>
----------------------------	------------------------------

Príležitostný text v Prílohe F bol oficiálnym prejavom talianskej poslankyne Komunistickej strany Very Squarcialupiovej, ktorá v ňom na pôde talianskeho parlamentu informovala o výsledkoch parlamentných volieb v Čiernej Hore. Prejav na audionosič nahovorila profesorka Merliniová, pôvodcom z regiónu Marche, ktorá pôsobí na SSLMIT v Terste. Ide o text náročnejší z hľadiska lexiky a kontextu vzdialeného mladšej generácii tlmočníkov, ktorí nepoznali obdobie konfliktov na Balkáne v deväťdesiatych rokoch. Text na tlmočenie bol teda v čase jeho použitia už mierne zastaraný, no adepti tlmočenia mali možnosť sa oboznámiť s vtedajšou politickou situáciou na Balkáne v rámci prípravy, keď im bol poskytnutý aj terminologický glosár.

Oficiálny príležitostný prejav prednesený na pôde parlamentu mal svoje formálne zákonitosti, ktoré boli v tlmočenom texte v niektorých prípadoch nezvládnuté ako napríklad úvodné a záverečné formulky:

Signor Presidente, cari colleghi	<i>Pán prezident, milí priatelia, kolegovia. (namiesto Vážený pán predseda, vážení kolegovia/páni poslanci),</i>
La ringrazio, Presidente	<i>Ďakujem Vám pán prezident (namiesto pán predseda) alebo časté zaváhania: ehm, ahm</i>

Cieľový text obsahoval viaceré formálne nedostatky vyplývajúce z nesprávneho preformulovania viet s obsahovými vynechávkami a neúplným alebo nesprávnym uvádzaním vlastných mien alebo názvov inštitúcií:

Fin dai primi breafing tenutisi a Podgorica dall'OSCE a dell'ODIHR si è percepito che le elezioni si sarebbero svolte in modo ordinato	<i>Podľa prvých prieskumov, ktoré uskutočnila OBS, ahm.. voľby sa odohrali v platnosti so zákonom.</i>
Ripeto, le elezioni si sono svolte	<i>Takže zopakujem, ahhhh, voľby sa</i>

<p>regolarmente. In attesa di dati precisi sembra comunque che sia diminuito il numero delle astensioni, ossia vi è stato un maggior numero di votanti anche se il tempo certamente non ha incoraggiato la gente a muoversi dalle proprie case: infatti pioveva molto, faceva molto freddo, insomma sembrava di essere in pieno inverno.</p>	<p>udiali v súlade so zákonom a znížil sa počet tých, čo sa zdržali a zvýšil sa počet voličov, avšak ľudia nie veľmi s nadšením išli voliť, avšak veľmi pršalo a bolo veľmi chladno, takže sa zdalo, ako keby bola zima.</p>
--	--

Na syntaktickej úrovni sa v tlmočenom texte v niektorých prípadoch prejavila tendencia spájať viaceré dlhé a členité talianske súvetia do jedného na úkor formy, napríklad s použitím nadmerného počtu vzťahných zámen, vynechávok skratiek a názvov inštitúcií. Text produkovaný v slovenčine sa tak javil zhustený, ale neúplný.

<p>La legge elettorale che recentemente è stata approvata dal Parlamento montenegrino è stata giudicata abbastanza positivamente dall'ODIHR a dall'OSCE che hanno avuto l'incarico di preparare le elezioni. Il punto chiave all'interno della legge elettorale, però, concerne il referendum che secondo l'attuale coalizione, che sembra rappresentare la maggioranza, dovrebbe fare del Montenegro uno Stato indipendente, separandolo completamente dalla Repubblica Federale Jugoslava.</p>	<p>Volebný zákon, ktorý odsúhlasil parlament Čiernej Hory a jeho základný bod sa vzťahuje na referendum, ktorý podľa súčasnej koalície, ktorá predstavuje väčšinu, by mal uzákon..ahm odhlasovať Čiernu Horu ako nezávislý štát od Federálnej republiky Juhoslávie.</p>
--	---

Syntéza a anticipácia mala za následok mylnú interpretáciu reálnych faktov vo východiskovej výpovedi:

<p>Sono tornata due ore fa da Podgorica in cui è risultata vincente la coalizione guidata dal presidente</p>	<p>V týchto voľbách vyhrala strana prezidenta Djukanoviča, ahm a podľa referenda ľudia si odhlasovali</p>
--	---

<p><i>del Montenegro Djukanovic che è favorevole ad un referendum su un nuovo stato giuridico e istituzionale della Repubblica del Montenegro.</i></p>	<p><i>samostatnú republiku. (Djukanovič je naklonený referendu o novom právnom usporiadaní štátu, Republiky Čierna Hora, ale o výsledku referenda sa vo východiskovom texte nehovorí).</i></p>
--	--

V texte sa uplatnila aj stratégia zovšeobecnenia najmä v dôsledku vynechávok obsahovo významných častí východiskovej výpovede a nepretlmočenia metaforických výrazov:¹⁰

<p>Sappiamo che i focolai di violenza e conflitti dei Balcani sono ancora in corso; speriamo che anche questa volta non si debba dire che i Balcani continuano a <u>produrre storia senza però essere capaci di consumarla.</u></p>	<p><i>Vieme, že ohnisko násilia je na Balkáne a vieme, že balkánske štáty v tom budú pokračovať bez toho, aby boli schopné to nejakou utíšiť.</i></p>
<p>Non occorre essere una Cassandra per intuire che nei Balcani percorsi da conflitti, da odio, la strada dell'indipendenza presenta dei lati molto pericolosi, ma <u>rimangono dei margini di intervento su cui desidero insistere e sui quali interverrò in ogni occasione. Si tratta di margini di intervento da parte della Comunità internazionale e delle stesse élite montegrine in ordine al quesito referendario che è determinante per un avvenire più pacifico del Montenegro, della Serbia, ma anche del complesso dei Balcani.</u></p>	<p><i>Tieto všetky veci predstavujú priestor na zakročenie, mala by zakročiť medzinárodná komunita. Otázka v referende bola, že by Čierna Hora sa mala skludniť aj problémy na Balkáne by sa mali pomaly vyriešiť.</i></p>

¹⁰ V tejto súvislosti pozri aj *Synekdocha a jej komunikačné aplikácie* (LUKÁČ, 2012).

V uvedenom príklade nastala aj strata rétorického efektu, pretože tlmočník vynechal významné rečnícke prvky vyjadrujúce postoj prednášateľa k danej problematike: *desidero insistere, interverrò*. To celkovo spôsobilo úpadok registra, štýlu.

Rétorický efekt sa vytratil aj v dôsledku zjemnenia výpovede použitím slovies v podmieňovacom spôsobe namiesto pôvodného oznamovacieho:

Intervengo nel dibattito	<i>chcela by som porozprávať</i>
Io rispondo di no	<i>povedala by som, že nie</i>
A questo punto <u>occorre porsi la domanda</u>	<i>takže by sme si mali teraz položiť otázku</i>

Strata rétorického efektu sa prejavila aj v segmentoch, kde tlmočník neadekvátne alebo doslovne tlmočil do slovenčiny metaforické alebo frazeologické výrazy viažuce sa na politickú situáciu; prípadne ich nepretlmočil vôbec:

Non occorre essere una Cassandra per intuire	<i>Netreba byť veštcou, aby sme vedeli</i>
tutto bene quel che finisce bene, visto che tutto sommato le elezioni si sono concluse bene?	<i>všetko je v poriadku? Myslíme, že sa voľby odohrali v poriadku? (koniec dobrý, všetko dobré, keďže koniec-koncov sa voľby skončili dobre?)</i>

Zdrojom problémov boli aj v tomto texte číslovky, ktoré hoci ostali zachované, v slovenskom tlmočenom texte sa nevzťahovali na správne podstatné mená, s ktorými boli spojené vo východiskovom texte:

Per fortuna, come dicevo, le elezioni si sono svolte in modo ordinato sotto gli occhi di <u>tremila osservatori</u> , tra quelli internazionali e quelli locali. Infatti <u>in ogni seggio</u>	<i>Takže pod dohľadom <u>tritisíc pozorovateľov</u> zo zahraničia sa udiali tieto voľby a takisto aj pod dohľadom ľudí z rôznych politických strán. Bolo tu <u>viac ako tristo ľudí</u>, ktorí</i>
--	--

<p>c'erano <u>almeno due osservatori</u> permanenti di associazioni montegrine dei diritti oltre agli osservatori dei partiti. Gli osservatori internazionali, come nel nostro caso, erano <u>più di trecento</u>. Un bel numero di osservatori, <i>dunque, per seguire l'andamento di queste elezioni!</i></p>	<p><i>dohliadali na voľby.</i></p>
---	------------------------------------

Ako vieme, príležitostné texty sú charakteristické istými ustálenými formulkami v oboch jazykoch a ich ovládanie je pre tlmočníka základnou stratégiou predvídania ďalšieho vývoja rečnickovho prejavu. Sú to najmä oslovenia, ktorými sa rečník obracia na prítomných (podľa hierarchického poradia autorít, kolegov, dám a pánov a tzv. *hotové frázy* (príp. *kolokácie*),¹¹ ktorými sa jeho prejav začína a zvyčajne aj končí. K osloveniam v taliančine je potrebné pridať v slovenčine prívlastok (vážený, ctený a pod.) a tiež príslušné generické označenie (pán/pani) v záujme zachovania zdvorilostných noriem spoločenského správania. Je preto žiaduce osvojiť si jednotlivé ekvivalenty v osloveniach najvyšších štátnych predstaviteľov, zástupcov cirkvi, diplomatických pracovníkov, či príslušníkov akademickej sféry pre príslušné dvojice jazykov, aby sa stali pre tlmočníka automaticky použiteľnými a ostal mu dostatok tzv. voľnej energie pre uplatňovanie strategických riešení počas tlmočenia. Patria k nim napríklad (MONACELLI, 2005):

Signor Presidente, Presidente	<i>Vážený pán prezident</i>
Presidente	<i>Vážený pán predseda vlády/premiér</i>
Ministro della Cultura	<i>Vážený pán minister kultúry</i>
Onorevole	<i>Vážený pán poslanec</i>
Ambasciatore, Eccellenza	<i>Vážený pán veľvyslanec, Vaša excelencia</i>

¹¹ Viac o kolokáciách v podkapitole *Memorovanie jazykových schém* In: *Prieniky tlmočnických a psychologických výskumov – využitie teoretických poznatkov v tlmočnickej praxi* (ŠTUBŇA – TUPÝ, 2017).

Console	<i>Vážený pán konzul</i>
Signor Sindaco, Sindaco	<i>Vážený pán primátor/Vážený pán starosta</i>
Consigliere	<i>Vážený pán radca</i>
Rettore	<i>Vážený pán rektor</i>
Professore	<i>Vážený pán profesor</i>

ZÁVER

V našej štúdií sme poukázali najmä na skutočnosť, že tlmočený text ako osobitý žáner sprostredkovanej ústnej komunikácie je vo veľkej miere poznačený interferenciou jazykových prvkov (najmä na úrovni lexiky a syntaxe), ale aj kultúry. Okrem lingvistických faktorov¹² sa ako problematické ukázali aj viaceré metalingvistické aspekty, napríklad vplyv neverbálneho kontextu na správne pochopenie rečníkovho prejavu vo východiskovom jazyku, tempo reči prednášajúceho alebo tlmočníka, či transpozícia kultúram.¹³

Náš experiment v podobe projektu modelovej konferencie potvrdil, že texty bohaté na redundanciu a tlmočníkovi tematicky blízke mu umožňujú uplatňovať adekvátne translačné stratégie, kým texty s historicky alebo tematicky vzdialeným kontextom a abstraktnou lexikou predstavujú pre neho výrazné úskalie. V tejto súvislosti dodávame, že rétorická tradícia vlastná talianskemu jazyku a kultúre nenachádza z hľadiska zachovania rétorického efektu v cieľovom texte v slovenčine svoj adekvátny ekvivalent. V tejto súvislosti naše zistenia súčasne poukázali na problematickú kvalitu rétorickej stránky

¹² Návčiku porozumenia cudzojazyčnému oralizovanému textu, ktorý možno realizovať aj formou individuálnej prípravy študentov (v domácom prostredí) sa venuje napr. R. Metruk v publikáciách *Extensive listening practise of EFL learners with authentic English videos* (2018) a *The effects of watching authentic English videos with and without subtitles on listening and reading skills of EFL learners* (2018).

¹³ V tejto súvislosti pozri aj Rete! O non Rete! – alcune sproposte didattiche (ŠTUBŇA, 2009) a *Le nuove tendenze nell'insegnamento della letteratura e della civiltà alle università* (ŠTUBŇA, 2015).

produkovanych translátov.¹⁴ Ukázalo sa, že ide o oblasť, ktorú je žiaduce v slovenčine adekvátne zdokonaľovať, ak má byť rétorický efekt originálu aspoň sčasti adekvátne transponovaný do slovenčiny. Tréning rečovej kompetencie je teda pre tlmočníkov nevyhnutnosťou nielen v cudzom, ale aj v materinskom jazyku.¹⁵

BIBLIOGRAFIA

- BERRUTO, Gaetano (1993): Varietà diamesiche, diastratiche, diafasiche. In: SOBRERO, Alberto A. (ed.): *Introduzione all'italiano contemporaneo*. Vol.1, Le strutture. Bari, Laterza.
- BILOVESKÝ, Vladimír – ŠUŠA, Ivan (2017): *Banskobystrické myslenie o preklade a tlmočení*. Banská Bystrica, Filozofická fakulta UMB.
- KUČMOVÁ, Alexandra (2006): K problematike medzikultúrnej komunikácie. In: *Preklad a tlmočenie 7*, Banská Bystrica, UMB, 325-330.
- KUČMOVÁ, Alexandra (2012): *Sociolingvistické aspekty tlmočenia v taliansko-slovenskom kontexte*. Dizertačná práca. Bratislava, Filozofická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave.
- LUKÁČ, M. (2012): Synekdocha a jej komunikačné aplikácie. In: PETRANOVÁ, Dana – NOVÁKOVÁ, Renáta – PRAVDOVÁ, Hana (eds.): *Quo vadis massmedia, quo vadis marketing*. Trnava, Fakulta masmediálnej komunikácie Univerzity svätého Cyrila a Metoda, 48-53.
- MIKULÁŠ, Michal – DANIŠKOVÁ, Miroslava (2017): *Simultánne tlmočenie 1 – 2. Cvičenia pre začiatočníkov*. Bratislava, Stimul.
- MONACELLI, Claudia (2005): *Interpreti si diventa! Una finestra su una professione tanto affascinante quanto impegnativa*. Milano: Franco Angeli Editore. ISBN 88-464-0361-4.
- METRUK, Rastislav (2018a): The effects of watching authentic English videos with and without subtitles on listening and reading skills of EFL

¹⁴ Produkciou cudzojazyčného textu a hodnotením jeho kvality sa zaoberá napr. publikácia *Researching speaking. Teaching and Assessment* (METRUK, 2018).

¹⁵ V tejto súvislosti pozri aj *Banskobystrické myslenie o preklade a tlmočení* (BÍLOVESKÝ – ŠUŠA, 2017).

- learners. In: *Eurasia Journal of Mathematics, Science and Technology Education*, vol. 14, n. 6, 2545-2553.
- METRUK, Rastislav (2018b): Extensive listening practise of EFL learners with authentic English videos. In: *Teaching English with technology*, vol. 18, n. 4, 3-19.
- METRUK, Rastislav (2018c): *Researching speaking. Teaching and Assessment*. Olomouc, Palacký University.
- MONACELLI, Claudia (2005): *Interpreti si diventa! Una finestra su una professione tanto affascinante quanto impegnativa*. Milano, Franco Angeli Editore.
- MOYŠOVÁ, Stanislava – ŠTUBŇA, Pavol (2017): Princíp viacjazyčnosti v európskych inštitúciách a jeho aplikácia v praxi. In: *Jazyk a politika na pomedzí lingvistiky a politológie II*. Bratislava, Ekonóm, 382-389.
- NIKOLAJOVÁ-KUPFERSCHMIDTOVÁ, Elena (2012): Kontakt ako konflikt: Preklad dokumentov Rady EÚ. In: *Tradicia a inovácia v translatologickom výskume III*. Nitra, Univerzita Konštantína Filozofa, 199-205.
- NIKOLAJOVÁ KUPFERSCHMIDTOVÁ, Elena (2015): The concept of hybrid texts: an overview and some of their implications within the EU environment. In: *Jazykovedné, literárnovedné a didaktické kolokvium 33*, 90-97. Bratislava, Z-F LINGUA.
- PEŠKO, Marcel (2010): Moderné prístupy k diplomatickému remeslu. In: *Zahraničná politika*, roč. XIV., č. 2, 16-31.
- RUSIŇÁK, Peter a kol. (2010): *Modelová konferencia – praktický negociačný manuál*. Bratislava, Ekonóm.
- ŠAVELOVÁ, Monika (2014): *Lessicologia e semantica della lingua italiana*. Nitra, UKF.
- ŠTUBŇA, Pavol (2011): Rete! O non Rete! – alcune sproposte didattiche. In: *Lingue e letterature romanze*. Roma: Aracne Editrice, 267-285.
- ŠTUBŇA, Pavol (2015): Le nuove tendenze nell'insegnamento della letteratura e della civiltà nelle università: globalizzazione come educazione alla mondialità = New trends in teaching literature and civilization courses at the university level: education to global citizenship. In: *Lingua et vita*, roč. 4, č. 8, 118-122.
- ŠUŠA, Ivan – PRANDO, Patrizia (2005): K výrazovým prostriedkom jazyka talianskej politiky, z diachrónno-synchrónneho hľadiska. In: *Filologická revue*. Banská Bystrica, Filologická fakulta UMB, roč. 8, č. 1-2., 52-56.

- TUPÝ, J. – ŠTUBŇA, P. (2017): *Prieniky tlmočnických a psychologických výskumov – využitie teoretických poznatkov v tlmočnickej praxi*. In: *Interdisciplinárne prístupy v teórii a didaktike tlmočenia*. Bratislava: Z-F Lingua, s. 3-54. ISBN 978-80-8177-037-1.
- VIEZZI, M. (1996): *Aspetti della qualità in interpretazione*. Trieste: Scuola Superiore di Lingue Moderne per Interpreti e Traduttori.
- VUČETIĆ, Z. (2004): *Il linguaggio della politica: il lessico della politica*. In: *Linguistica*, vol. 44, n. 1, p. 27-46. ISSN 0024-3922.

Alexandra Lenzi Kučmová
Katedra románskych jazykov a literatúr
Pedagogická fakulta Univerzity Komenského
Šoltésovej 4, 81301 Bratislava, Slovensko
kucmova@fedu.uniba.sk